

MIRELLA FERRERA

Populații *populații ale lumii*

Traducere de AMULIU PROCA
ediția a II-a, revizuită

MONDO VITALE

EDITURA UNIVERS

CUPRINS

P R E F A T Ă

8

E U R O P A

1 6

A F R I C A

5 4

A S I A

1 1 0

O C E A N I A

2 0 6

C E L E D O U ă A M E R I C I

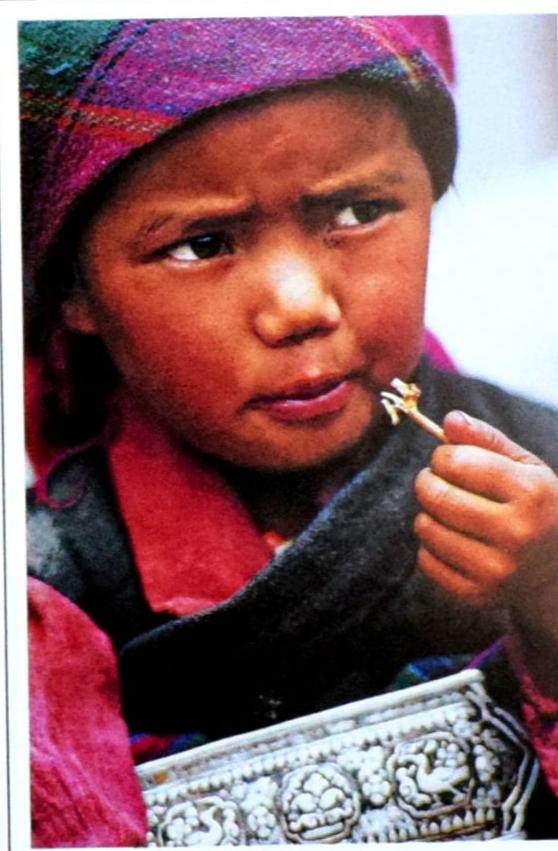
2 4 0

A R C T I C A

2 9 0

I N D E X ȘI C R E D I T E F O T O G R A F I C E

3 1 4

COORDONATOR

Mirella Ferrera

AUTORI

*Mirella Ferrera
Gian Giuseppe Filippi
Marco Ceresa*

EDITOR *Valeria Manferto De Fabianis*

EDITORI COLABORATORI

*Enrico Lavagno
Lara Giorcelli*

© 2003 White Star S.P.A. Via Candido Sassone,

22/24 13100 Vercelli, Italy www.whitestar.it

© pentru ediția în limba română Editura Univers, 2018

Toate drepturile asupra versiunii în limba română
apartin Editurii Univers.

Toate drepturile rezervate. Această carte nu poate fi reprodusă
total sau parțial sau transmisă electronic, prin fotocopiere sau prin
înregistrare sau în orice altă formă, fără acordul scris al editorului.

DESIGN GRAFIC
Paola Piacco

EDIȚIA ÎN LIMBA ROMÂNĂ

REDACTARE
Diana Crupenschi, Irinel Antoniu

PAGINARE ȘI PRE-PRESS
Niță Constantin

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
FERRERA, MIRELLA

Populații ale lumii / Mirella Ferrera ;
trad. de Amuliu Proca. - Ed. a 2-a, rev.

- București : Univers, 2018

Index

ISBN 978-973-34-1057-7

I. Proca, Amuliu (trad.)

39

ISBN 978-973-34-1057-7

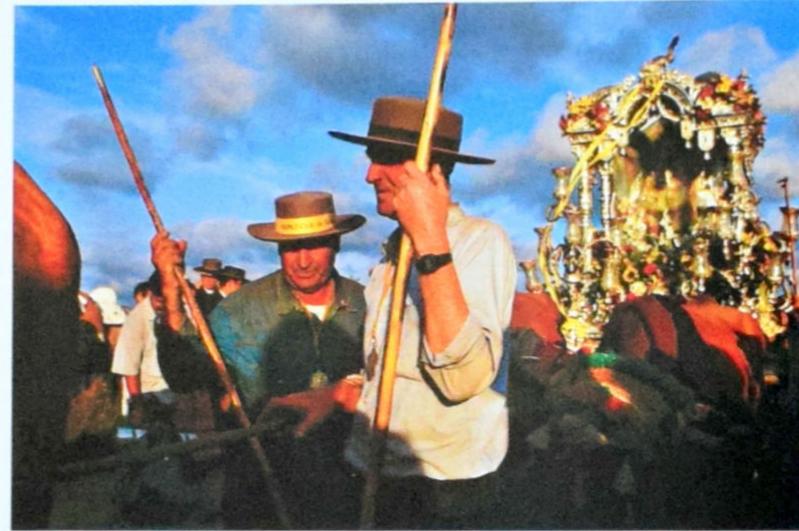
Tipărită în România de G. Canale & C

populații EUROPA

E U R O P A

Lista populațiilor

◆ IRLANDEZII-IRLANDA	22	◆ SARZII-ITALIA	42
◆ BRETONII-FRANȚA	26	◆ CRESCĂTORII DE CAI DIN	
◆ ANDALUZII-SPANIA	30	PUSTĂ-UNGARIA	48
◆ WALSERII-ITALIA, ELVEȚIA, AUSTRIA	36	◆ ROMII-UN POPOR NOMAD	50

de Mirella Ferrera

16 stânga Cu hamurile decorate cu rozete, un grup de călăreți se pregătesc pentru Sartiglia de Oristano, unul dintre numeroasele festivaluri din Sardinia, care își are originea în riturile rurale păgâne din trecut.

16 dreapta Pelerini din diferite frății, precum și mii de oameni veniți din întreaga Spanie, participă la romeria din Rocio, una dintre cele mai animate și autentice sărbători din Europa.

17 Costumul cu lucrătură fină și profilul sever al acestei bătrâne din Gressoney trădează bogăția culturală, dar și greutățile materiale ale walserilor, o populație montană provenită din Suabia.

Introducere

Prima populare a suprafeței situate între munții Urali și Peninsula Iberică – suprafața pe care o numim astăzi, în mod convențional, Europa – s-a petrecut, probabil, cu un milion de ani în urmă. Pe la sfârșitul ultimei Ere Glaciare, în jurul mileniului XI î.Chr., au început să se formeze principalele trăsături etnice și culturale încă specifice capătului vestic al masei terestre asiatiche.

După cum vom vedea, istoria întrepătrunderii și amestecării grupurilor umane din Europa a fost extrem de complexă: amestecul de grupuri etnice și de substraturi culturale stă într-o anumită măsură la originea trăsăturilor particulare ale Europei, o regiune a lumii în care activitatea umană a avut o importanță mai mare decât mediul natural încă din cele mai vechi timpuri. În general, cele mai semnificative influențe culturale au provenit din trei regiuni: Africa de Nord, Orientul Apropiat și Asia de Vest. O dată cu încălzirea climei și topirea ghețarilor care fragmentaseră și izolaseră regiunea timp de zeci de mii de ani, au început să sosească grupuri de fermieri nomazi din Anatolia. Ei s-au amestecat cu populația locală de vânători-culegători care își avea probabil originea în Asia de Vest. Cultivatorii anatoliensi au adus cu ei limbile „indo-europene” care s-au suprapus peste idiomerile vorbite de grupurile cauzaiene. Studii genetice sugerează că populațiile cauzaiene erau probabil *Homo sapiens* foarte asemănători din punct de vedere anatomic oamenilor din ziua de azi, care au evoluat în Africa și au ajuns în Europa cu aproximativ 40.000 de ani înainte.

Izolarea datorată ghețarilor din anumite regiuni ale Europei la apogeul Erei Glaciare, cu aproximativ 20.000 de ani în urmă, ar putea explica diferențele genetice între iberici (incluzând și bascii din Franța) și grupurile cauzaiene. Dacă aceasta ipoteză este adevărată, atunci ibericii moderni ar fi urmașii celor mai vechi locuitori ai Europei.

Migrația dinspre Orientalul Apropiat a continuat neîntreruptă mult timp, având drept rezultat faptul că, pe

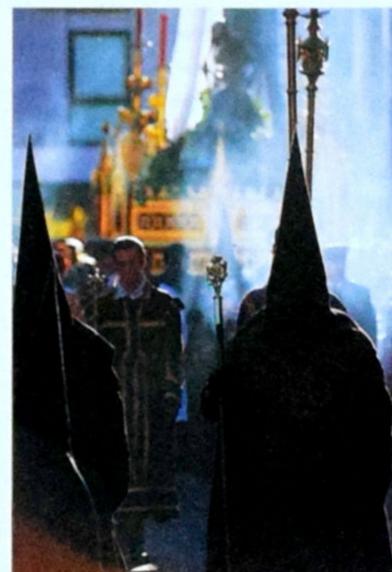
lângă grupul lingvistic indo-european și proto-mediteranean în Iberia, în Europa a mai ajuns grupul „uralic” ale căruia origini se găsesc în regiunile sub-arctice din jurul munților Urali. În cazul lor, tipologia genetică trădează o combinație de caractere cauzaiene și mongoloide. Popularea subcontinentului Europa a avut, aşadar, ca trăsătură distinctivă amestecarea continuă a unor populații diferite, alternând cu lungi perioade de izolare.

Începând cu analiză sumară dinspre vest, primele populații iberice care au fost prezente în peninsula încă din perioada neolică și care erau caracterizate de trăsături lingvistice și fizice mediteraneene care încă mai există în Tara Bascilor s-au amestecat cu grupuri venite din zone geografice foarte diferite: din Africa de Nord (ligurii), Europa Centrală și Orientalul Apropiat. În jurul secolului săse î.Chr. a fost rândul celților (indo-europeni din Franța) să migreze, iar exemplul lor a fost urmat de greci, fenicieni, cartaginezi și romani între secolul V și I î.Chr.

Căderea Imperiului Roman, la sfârșitul secolului V d.Chr., a deschis porțile pentru invadarea Peninsulei Iberice de către barbari. Termenul de „invazie barbară” este folosit, în general, pentru a defini una dintre migrațiile ciclice, în masă, ale populațiilor din Europa de Est care, la rândul lor, au fost silite să plece prin invadarea teritoriilor lor de către grupurile nomade din Asia Centrală. A fost cazul tribului Wandal (vandalii) al căruia nume a ajuns să desemneze regiunea Andaluzia. 250 de ani mai târziu, la începutul secolului VIII, invadatorii arabo-berberi au ocupat regiunea și au dominat-o până la sfârșitul Evului Mediu.

Spre est, Peninsula Italică a fost și ea locul în care s-au stabilit amestecuri de populații locale cu grupuri venite din zona Mării Egee în timpul mileniului III și II î.Chr., iar mai târziu cu grupuri elenice, feniciene, etrusce și cartagineze din zona mediteraneană și cu populații din Europa Centrală, nordică și estică precum celții, maghiarii și scandinavii.

În secolul VIII î.Chr., harta etnografică a peninsulei arăta că

18 Brodată cu cuvintele „Florile sunt surâsul naturii, copiii sunt zâmbetul lui Dumnezeu”, o pânză roșie acoperă leagănul unui copil înaintea botezului său în biserică din Fobello, un sat walser din valea Mastallone.

19 Glugile ascuțite ale credincioșilor se amestecă cu fumul de tămâie într-o biserică din Sevilla în timpul Săptămânii Sfinte. Atmosfera este plină de tensiune mistică. Aceasta este Andaluzia, o regiune cu pasiuni puternice și religiozitate profundă.

etrusci se așezaseră în partea centrală a Italiei, grecii în sud, iar cartaginezii în Sicilia și Sardinia. Mai târziu, în cursul secolului V î.Chr., în zonele nordice ale Italiei moderne s-au stabilit grupuri celtice care aduceau cu ele știința prelucrării fierului. După încheierea lungii ere romane, cotropirile barbare au fost urmate de invaziile bizantinilor, ale arabilor și ale normanzilor.

Spre nord-vest, insulele Arhipelagului Britanic și Irlandez au fost ocupate în diferite etape între mileniul IV și II î.Chr. de grupuri provenite din fiecare parte a Europei. Culturile primitive locale (de origine iberică) care au construit complexele megalitice din partea de sud a Angliei s-au amestecat cu celții – populație indo-europeană – care au ajuns aici în jurul secolului V î.Chr., apoi cu romanii (secolul I d.Chr.), cu populații germanice (secolul V) și scandinavi și normanzi până în secolul XI. Numele Britania (și deci Marea Britanie) este de origine celtică, în timp ce Anglia înseamnă „pământul anglilor”, o populație germanică care a invadat Britania în secolul V d.Chr. Influența etnică și culturală a invadatorilor a fost resimțită mai puțin profund în rândul populației care locuia în Țara Galilor, în Scoția și în Irlanda, unde au supraviețuit limba și tradițiile celtice.

Cea mai notabilă caracteristică a populării Franței moderne este vechimea prezenței umane în acest teritoriu. Cele mai vechi urme descoperite în zonă datează din Paleolitic. În urma unor afluxuri ale populațiilor iberice în timpul mileniului II î.Chr (care au avut drept consecință construcția de complexe megalitice), cea mai importantă imigrație a avut loc între secolele X și VII î.Chr., o dată cu sosirea celților. Ei au adus cu ei limba indo-europeană și cultura fierului. După căderea Romei în secolul V, celții s-au retras spre o regiune din Armorica, în urma unei invaziilor germanice în Țara Galilor și în Cornwall; drept rezultat, regiunea nord-vestică al Franței în care s-au așezat celții a fost numită Britania, nume care ulterior a evoluat în Bretonia. Această regiune este locul natal al uneia dintre puținele

populații din Europa care și-au menținut de-a lungul secolelor câteva tradiții – în special, limba – care sunt într-adevăr „originale”.

Regiunea Balcanilor a fost afectată de secole de migrații de populații din Asia Centrală, ugrieni, greci, latini, celți, germani, slavi, mongoli și turci. Câmpia Ungară, care timp de milenii a servit drept puncte între Asia Centrală și Europa, a fost străbătută în secolul IX de maghiari, care s-au așezat în teritoriile locuite de grupuri slave și gotice.

Maghiarii erau o populație fino-ugrică din Asia Centrală de dincolo de Urali. Ei sunt înruditi cu finlandezii, care s-au deplasat către Europa de Nord. Descendenții direcți ai acestor „pionieri” asiatici ai zonelor europene sub-arctice sunt saami, o populație cunoscută în general, dar incorrect, sub numele de laponi.

Deși această lungă istorie de migrații a dat naștere unei enorme diversități de grupuri etnice și de limbi, în general pe Vechiul Continent nu există populații care prezintă „interes etnologic”, cel puțin nu în sensul în care, în alte regiuni ale lumii, suscită curiozitatea antropologilor sau a etnologilor.

Revoluția Industrială a avut ca efect nivelarea diferențelor dintre populațiile europene, ale căror vieți culturale și materiale sunt similare și dominate de era comunicațiilor de masă și satelitare.

Acolo unde mai supraviețuiesc anumite tradiții culturale, acestea sunt, deseori, bazate pe tradiții „folclorice” artificiale, care au fost exploatați în ultimii ani pentru a înviora identitatea etnică și culturală în scopuri politice și teritoriale, cum ar fi mișcările de independență regională sau națională precum cele din Marea Britanie și Irlanda.

Totuși, în paginile care urmează, s-a făcut o încercare de a evidenția câteva grupuri umane care încă mai au o existență materială și culturală condiționată, cel puțin parțial, de mediul în care trăiesc. Este cazul păstorilor din Sardinia, al crescătorilor unguri de cai din Pustă și al acelor grupuri care păstrează practici culturale sau religioase cu conotații profunde în cultura lor, cum ar fi populația din Andaluzia.

20 Purtând o bluză de culoare verde, cu pielea albă și păr roșcat, această fetiță are o fizionomie tipică irlandezilor, un popor hotărât să nu-și pierdă identitatea.

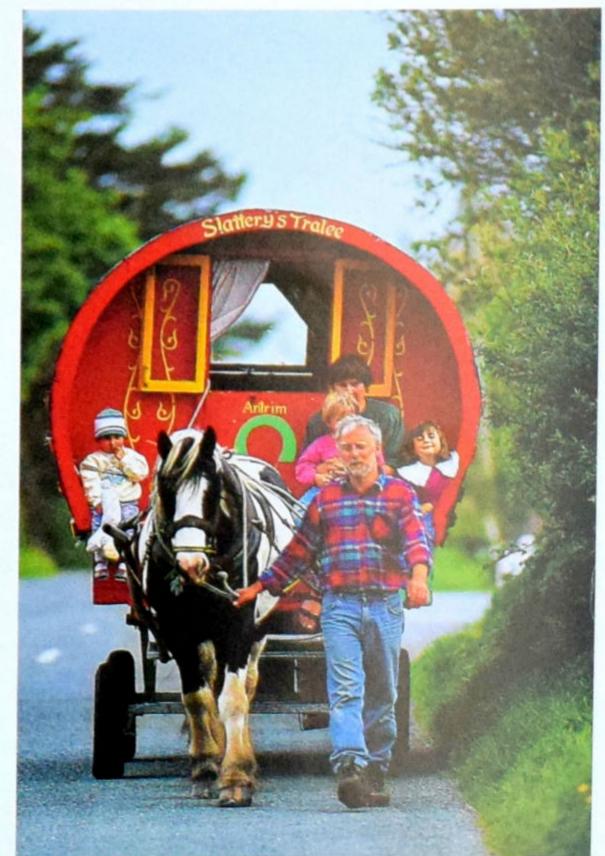
20-21 O pauză pe margine în timpul unui festival în Finistère. Bretonii sunt urmașii celților refugiați în zona de vest din Armorica pentru a scăpa de invazia saxonă a Angliei.

22-23 Ploaia nu-i poate descuraja de la o plimbare de plăcere cu trăsura. Ceața învăluie peisajul Parcului Național Killarney, scris Cill áirne în gaeilge fém (sau erse).

22 jos stânga Doi bărbați din Glencolumbkille pun un acoperiș folosind metode ce datează de mii de ani.

22 jos dreapta Populația de tinkers irlandezi duce o viață nomadă similară celei a romilor atât sub aspect cultural, cât și din alte puncte de vedere: până și căruța în formă de butoi este aproape aceeași.

E U R O P A

Irlandezii

IRLANDA

Irlandezii sunt un popor de origine celtică, moștenitorii unei insule locuite de popoare străvechi a căror limbă originară, numită *erse*, încă mai este și astăzi limba oficială a Republicii Irlanda. Răspândirea acestei limbi străvechi – care a fost reevaluată în ultimele decenii – este un lucru fundamental pentru reînvierea identității etnice irlandeze.

Creștinismul a fost introdus în Irlanda în secolul V de Patrick, care avea să devină sfântul patron al insulei. Noua religie a fost îmbrățișată de irlandezii fără să aibă loc o traumă culturală, rezultatul fiind că eroii creștinismului au ajuns să coexiste fără dificultate cu figurile și legendele tradițiilor celtice.

Biserica Anglicană a fost introdusă pe insulă de regele englez Henric al VIII-lea. Sub domnia fiicei sale, Elisabeta I, catolicii au fost scoși în afara legii ca fiind inamici ai statului, persecuati și tratați drept inferiori din punct de vedere legal și economic. Pământul Irlandei a fost confiscat de englezi, și a devenit proprietatea membrilor nobilimii engleze.

Foamea și mizeria care s-au perpetuat zeci de ani au stimulat enorm migrația irlandezilor către Statele Unite în secolul XIX. Agricultura pe care se baza precara economie irlandeză nu era suficientă pentru a asigura supraviețuirea locuitorilor săi, cele mai valoroase produse, cum ar fi grâul și vitele, erau exportate în Anglia. Alimentul de bază al irlandezilor era cartoful, din care se prepara și whiskey prin distilare. Această alimentație săracă era frecvent suplimentată în zonele rurale prin obiceiul de a bea sânge de la vite, practică încă păstrată la unele populații africane care cresc animale, precum populația masaii.

În 1922, Irlanda a fost împărțită în două entități politice: Republica Irlandă (care este catolică în proporție de 95%) și Irlanda de Nord, care a rămas sub conducere britanică. Bisericile Catolică și Protestantă reprezintă, mai mult sau mai puțin, divizarea dintre dominioanele britanic și irlandez: în timp ce catolicii sunt, generic, asociați cu populația irlandeză, membrii minoritari (pe întreaga insulă)

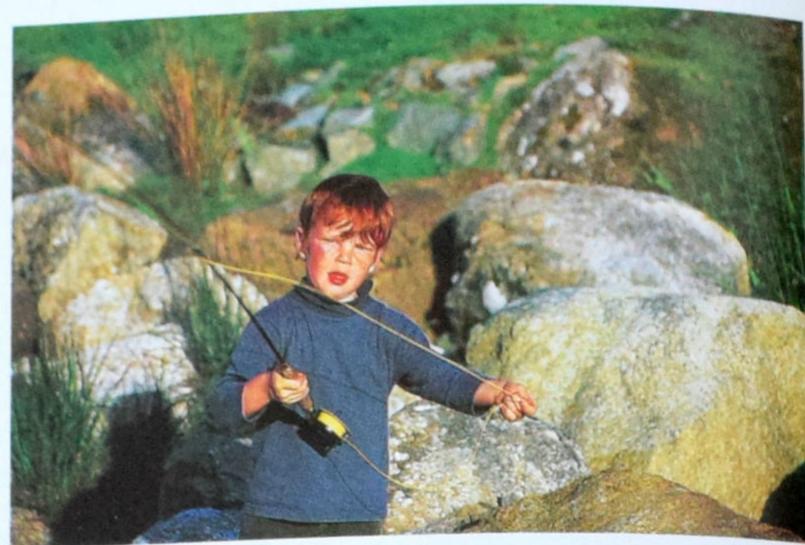
23 sus și jos Irlandezii au folosit întotdeauna ce le-a oferit natura. Pământul nu este ușor de cultivat, dar climatul și natura calcaroasă a solului sunt prielnice creșterii oilor și a cailor, care au fost activități tradiționale timp îndelungat.

24 stânga Străvechiul joc de hurling – strămoșul hocheiului – este jucat aici pe un teren perfect verde.

24 dreapta Un copil își încercă norocul la pescuit, folosind ca momeală muște, pe un râu în apropiere de Galway.

24 centru stânga Un grup de copii în drum spre școală, unde vor învăța și limba gaelică.

24 jos stânga Cărciumioarele (pubs) sunt locul tradițional de întâlnire al irlandezilor ospitalieri și prietenosi.

25 Majoritatea irlandezilor sunt rumeni la față și cu părul roșcat, dar există o mulțime de oameni cu pielea închisă la culoare, cu părul și ochii negri, probabil descendenți ai populației pre-celtice de origine iberică.

ai Bisericii Protestante își accentuează apartenența britanică. Cele două capitale simbolizează acest contrast: un Belfast industrial, anglo-saxon, reprezentând modernitatea, în contrast cu orașul irlandez Dublin, strâns legat de tradiție.

Comunitățile tradiționale sunt întâlnite în cea mai mare parte pe coasta de nord-vest a insulei, unde încă se mai țin festivaluri celtice în zonele rurale pentru a marca ciclul agricol sezonier. Târgurile și festivalurile tradiționale tipice timpurilor trecute sunt marcate prin muzică, dans și sporturi competitive cum ar fi *hurling* (strămoșul hocheiului) sau curse de cai. De-a lungul insulei se fac pelerinaje spre locuri de rugăciune – de obicei sanctuare – care atrag zeci de mii de pelerini și turiști în fiecare an. Irlanda este înzestrată și cu o enormă bogăție de povestiri tradiționale populare care au fost transmise din generație în generație de povestitori: începând cu faptele epice ale eroilor, până la povești despre minuni și zâne, povestirea este o artă practicată pe scară largă.

Este interesantă existența pe insulă a unei minorități nomade, puțin cunoscute, de spoitori de cazane (*tinkers*). Spoitorii sunt deseori confundați cu romii (țiganii) datorită similarităților culturale ale celor două grupuri.

Trăind în șatre, acești *tinkers* au o existență nomadă, călătorind în căruțe trase de cai și câștigându-și traiul din confectionarea de unelte, din comerț, din practicarea ghicitului și din cerșit. Căruțele tradiționale în formă de butoi folosite pentru dormit și cortul pentru activități zilnice au fost înlocuite cu rulote moderne sau camioane care transportă cai sau diverse materiale. Originea populației de *tinkers* este incertă, dar se crede că sunt descendenții unor barzi celți sau drui.

Sunt numiți *tinkeri* (*tin* – cositor) pentru talentul lor de prelucrare a metalului și pentru obiceiul de a căra cu ei o mică forjă pentru potcovirea cailor și confectionarea uneltelor. Evident că aceste personaje au un rol principal în povestirile și baladele tradiționale, două forme de artă pe care irlandezii le-au ridicat la nivel de excelенță.

